

[Justitsministeren.]

Spørgsmålet giver mig i øvrigt anledning til endnu en gang at understrege, at medlemmer af vagtkorps eller lignende ikke har kompetence til at udøve politimyndighed. De er således ikke berettiget til at foretage anholdelser i videre omfang end enhver anden. Det betyder, at man kan afvise vagtkorps, medmindre man er truffet under udførelse af visse alvorlige forbrydelser eller på friske spor og det ikke er muligt at fremskaffe anholdelsesbeslutning fra en domstol. Gennemføres en lovlig privat anholdelse, skal den anholdte uopholdeligt afleveres til politiet. Medlemmer af vagtkorps eller andre kan således ikke opsætte afleveringen til politiet for at foretage afhøring af den anholdte. Gennemføres en ulovlig anholdelse, er vagtmanden som andre private undergivet strafansvar efter straffelovens kap. 26 om forbrydelser mod den personlige frihed.

Den første sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om tilvirkning og forhandling en gros m. m. af mejeriprodukter.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 179) findes i tidenden sp. 4010, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 815).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslaget og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

§§ 1-6, ændringsforslaget, § 7, således ændret, og §§ 8-24 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden for-

nyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om tilskud til strukturprojekter inden for jordbruget.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 196) findes i tidenden sp. 4324, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 817).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslaget og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

§§ 1-7, ændringsforslaget om en ny affattelse af § 8, § 8 i den ændrede affattelse og § 9 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om amtscentraler og en landscentral for undervisningsmidler.

(Lovforslaget (nr. 208) findes i tillæg A. sp. 5783, fremsættelsen i tidenden sp. 3953).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ritt Bjerregaard: Lovforslaget har fået den skæbne at komme til første behandling

[Ritt Bjerregaard.]

midt i nogle meget intense sparediskussioner, og det vil derfor være naturligt at opdele dette indlæg i to dele, nemlig først noget om lovforslagets reelle indhold og dernæst noget om lovforslagets økonomiske konsekvenser. Specielt hvad angår det økonomiske, understreges, at lovforslaget ikke tænkes vedtaget i denne samling, og at det skal træde i kraft sammen med den nye lov om folkebiblioteker. Måske kunne undervisningsministeren her i dag afklare, om en udskydelse af folkebiblioteksloven også vil udskyde denne lov.

Først vil jeg altså gøre nogle bemærkninger om lovforslagets reelle indhold. Tanken med lovforslaget er at få foretaget en strukturering af hele undervisningsmiddelområdet, at forhindre hver enkelt lille uddannelsesinstitution i for offentlige midler at opbygge sin egen samling. Med den rivende udvikling af de mest forskelligartede undervisningsmidler og med den udvidede brug af mekaniseret undervisningsmateriel er det nødvendigt at få fastlagt en struktur. Fremtidens uddannelsessamfund må sikres den bedst mulige forsyning af undervisningsmidler til alle undervisningsområder.

Lovforslaget opererer med amtscentraler og en landscentral. Som billedet tegner sig i dag, er folkeskoleområdet ret velforsynet med undervisningsmaterialer, og med den nye folkeskolelov, hvorefter skolebibliotekerne direkte knyttes til skolen, er situationen på væsentlige punkter afklaret.

Oprettelse af amtscentraler vil for de fleste folkeskoler ikke betyde nogen afgørende ændring; de vil på stedet have skolebiblioteket, og på bredere basis havde de tidligere skolecentralerne og de fælleskommunale samlinger.

Amtscentralerne vil derimod kunne betyde en fornyelse for andre uddannelsesinstitutioner såsom gymnasier, tekniske skoler og i øvrigt også for private skoleformer. De højere uddannelser er derimod undtaget. Det er ærgerligt, for det ville have været af værdi at have fået understreget den indbyrdes sammenhæng mellem al uddannelse. Det er derfor glædeligt, at ministeren i sin fremsættelsestale understreger, at mulighederne for et samarbejde mellem universitetstrentene og amtscentralerne skal undersøges

nærmere. Jeg ser frem til en nærmere drøftelse heraf i udvalget.

Amtscentralernes forhold til centralbibliotekerne er selvfølgelig af yderste vigtighed, dels fordi de betjener samme publikum, dels fordi de på mange punkter overlapper hinanden. Her har ministeren i bemærkningerne til lovforslaget understreget:

„Desuden forudsættes det, at amtsrådet tager op til overvejelse, hvorledes det praktiske samarbejde mellem centralbiblioteket og amtscentralen om afgrænsning af arbejdsopgaverne kan tilrettelægges med henblik på den bedst mulige koordination særlig med hensyn til anskaffelser og biblioteksteknisk service.“

Amtscentralerne var den ene del af den nye struktur, landscentralen den anden. Selv om vi også på undervisningsmiddelområdet har kendt centraliseringer — statens filmcentral, statens båndcentral, Danmarks radio osv. — så er landscentralen alligevel en nyhed, der vil koordinere allerede igangværende aktiviteter, men også vil påtage sig nye som f. eks. den at sørge for oplysning om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler, altså at give en forbrugervejledning. Denne side af landscentralens virksomhed kan lede tanken hen på en central kontrolinstans. Det er imidlertid ikke meningen, hvilket da også understreges i bemærkningerne. Der er ikke tale om autorisation, men om en forbrugervejledning, hvor man får noget at vide om materialets forskellige kvaliteter, tekniske, pædagogiske, faglige og ideologiske.

Især det sidste punkt leder tanken hen på DASFs konferencer og de mange diskussioner, der har været om skolebøgernes indhold. Landscentralen skal ikke selv udgive, hvad man kunne kalde ideologikritiske skrifter, men kan til enhver tid nedsætte udvalg, der kommer med rapporter, og landscentralen kan også

„i særlige tilfælde forestå eller støtte fremskaffelsen af andre undervisningsmidler.“

Hermed er der altså givet mulighed for at fremskaffe de undervisningsmaterialer, der mangler, samtidig med at de eksisterende forlag ikke er berørt.

For landscentralen gælder, at alle uddannelsesinstitutioner kan trække på den, og

[Ritt Bjerregaard.]

også erhvervslivet med sine mange uddannelser har denne mulighed.

Lovforslaget rummer meget fyldige bemærkninger om landscentralens virke, så jeg skal afholde mig fra yderligere bemærkninger, blot glæde mig over, at vi med denne central får en mulighed for styring på hele uddannelses- eller undervisningsmiddelområdet.

Til slut lidt om lovforslagets økonomiske konsekvenser. Mine bemærkninger til denne del er uden tvivl noget, alle partierne kan blive enige om. De tager deres udgangspunkt i, at vi befinder os i en sparesituation, og at vi alle er interesseret i, at nye lovforslag ikke nedbryder de besparelser, man har fundet frem til andre steder. Jeg skal derfor, uden nogen særlig politisk hensigt, men alene af saglige grunde, uddybe nogle af de problemer, som ministeren allerede i sin fremsættelsestale pegede på.

Lovforslaget rummer sidst i bemærkningerne nogle beregninger af de økonomiske konsekvenser, og af undervisningsministerens fremsættelsestale fremgik det, at han ikke kunne stille besparelser i udsigt, men nok mente, at landscentralens vejledning ville give de lokale instanser mulighed for økonomisk mere rationelle løsninger. For amtscentralens vedkommende ydes støtten gennem de generelle tilskud efter objektive kriterier, hvor det tidligere har drejet sig om refusioner til de fælleskommunale samlinger og skolecentraler. For 1971-72 udgjorde støtten 4 mill. kr. fra staten. Det fremgår ikke af bemærkningerne, hvor meget denne udgift er beregnet til at stige. Hvis ikke hele udgiftsbyrden skal flyttes til amter og kommuner, må statens andel nødvendigvis vokse, bl. a. som følge af at de nye amtscentraler placeres i alle amter og med udvidede opgaver i forhold til de tidligere fælleskommunale samlinger og skolecentraler.

De økonomiske bemærkninger vedrørende amtscentralerne bærer nok præg af at være blevet til i tider, hvor besparelsesbestrebelseerne ikke var helt så intense, som de er nu.

Det vil derfor være nødvendigt for uddannelsesudvalget at bore lidt mere i disse økonomiske overslag, lige så vel som den administrative opbygning må overvejes nærmere.

Hvad angår landscentralen, så er det jo, som jeg tidligere har sagt, en ny foretæelse. I bemærkningerne til lovforslaget anslås, at 1 mill. kr. vil være statens udgifter for 1974-75, medens der ikke oplyses meget om udgifternes udvikling, selv om det andetsteds understreges, at det først bliver fra dette tidspunkt, en lang række af centralens opgaver kan påbegyndes. Herudover tales der om 5 mill. kr. i det kommende finansår til statsudgifter ved voksenundervisning i skoleradio og -tv. Udgifterne til centralen virker ikke overvældende. På den anden side rummer bemærkningerne kun meget sparsomme oplysninger for de kommende år. Udvalget må have klaret disse ting bedre af, ligesom vi må have uddybet § 11, der omtaler den administrative opbygning af centralen. Bemærkningerne afklarer nemlig ikke problemet. Her tales om oprettelse af et sekretariat, der foruden en leder må bestå af det fornødne kontorpersonale, teknisk personale samt et antal konsulenter.

Når det er så vigtigt at få uddybet specielt disse punkter, hænger det sammen med, at alle partier er enige om, at problemerne med den voksende offentlige administration er noget, vi skal have gjort noget ved. Det er bl. a. det, vi prøver at gøre gennem de stadige besparelser. Men hvis disse besparelser på længere sigt skal hjælpe, må vi selvfølgelig sikre os, at ikke nye love opbygger nye, delvis overflødige administrationer, samtidig med at vi også må sikre os muligheden for at styre. Også i forbindelse med dette lovforslag er det en vigtig opgave at undersøge, om ikke allerede eksisterende organer kunne udnyttes bedre. Det må være vigtigt for undervisningsudvalget at være helt overbevist om, at det er den bedste og billigste løsning, der til sin tid vedtages.

Med disse bemærkninger er der selvfølgelig ikke rejst nogen tvivl om lovforslagets politiske indhold. Der er blot peget på nogle

[Ritt Bjerregaard.]

principper, som ministeren og de øvrige partier i folketinget tit har peget på, og som måske fremover vil få en mere fremtrædende plads i hele folketingets arbejde.

Med disse bemærkninger vil jeg på socialdemokratiets vegne anbefale lovforslaget til et velvilligt udvalgsarbejde.

Flemming Jensen: Det her foreliggende lovforslag er et af eksemplerne på, at hvad enten vi vedtager en ny folkeskolelov nu eller siden, så foregår der stadig noget i skolens verden. Ikke mindst på undervisningsmateriellets område dukker der nye ting op, som afprøves og forkastes, mens andre nye hjælpemidler bliver en mere eller mindre umærkelig del af skolens hverdag. Det er en af forudsætningerne for en udvikling i skolen, en videreførelse, der, tror vi, på mange områder kan være vigtigere end nye paragraffer i en skolelov.

Undervisningsministerens forslag om amtscentraler er udtryk for en sådan videreførelse. Her sker der, tror vi, en fornødt sammenlægning, der kan blive til gavn for forbrugerne, og der ligger også i forslaget et rimeligt samarbejde med bibliotekerne. Man kunne måske her rejse spørgsmålet, om der ikke på av-området kunne skabes et samarbejde også med sygehusvæsenet, således at det meget, meget kostbare materiel, som man ikke altid har indtryk af udnyttes fuldt ud, blev udnyttet bedre.

Det er klart, at man nøje må overveje, om det nu er rimeligt at lægge dette under amtskommunen, men vi kan ikke se bort fra, at der her ydes en service på tværs af uddannelsesområderne, og så kan det være rimeligt.

Jeg finder det også rimeligt, at tilbuddene gælder private skoler, tekniske skoler og andre former for undervisning.

Vi er mere skeptiske over for adgangen til at oprette filialer. Sådanne filialer har en tilbøjelighed til at formere sig endnu voldsommere, end muldvarpe gør efter en grøn vinter, og vi frygter, at der med disse filialer let kan blive tale om en overlappning.

Der er selv i vort land stor forskel fra egn til egn, og i de store primærkommuner kan det måske virke uhensigtsmæssigt, og måske kunne man overveje her at indskrænke amtskommunens virksomhedsområde. Det

er min opfattelse, at f. eks. i Københavns amt vil man afgjort få mest brug for § 5, stk. 2, der omhandler udlånene, idet de store kommuner let skaber eller allerede har skabt centraler. Så er vi ude i den dobbeltfunktion, vi alle vender os imod. I de sidste dage har vi set, at der er nogle, der stræber efter endog meget store kommuner i Københavns amt, og her er jeg i hvert fald sikker på, at der vil blive tale om overlappning.

Når vi derimod ser på den del af forslaget, der omhandler oprettelsen af en landscentral, så er her ganske rigtig tale om en nydannelse, og der er ting, som umiddelbart kan lyde tiltalende i det, samarbejdet om hele undervisningsområdet f. eks., men mon ikke denne koordinering kunne skabes på anden måde? Hvad angår ledelsen af centralen afviser ministeren flertalsindstillingen fra betænkning nr. 621 med den motivering, at styrelsen

„til enhver tid er i overensstemmelse med og led i den almindelige uddannelsespolitik, således som den ledes af ministeriet.“

Det står i bemærkningerne til §§ 9 og 10. Det er i og for sig en ganske tankevækkende betragtning, at man frabeder sig råd, hvis man ikke på forhånd er enig. Det er vist Storm P., der engang sagde: det er en meget sympatisk mand, han er enig med mig.

Når vi ser på landscentralens opgaver, er det klart, at der er områder, som skal klares, men der er væsentlige ting, vi i det konservative folkeparti ikke kan godtage. Først og fremmest forekommer det os, at meget af det nærmer sig direkte eller indirekte censur. Centralen skal registrere og katalogisere, det er i orden. Så kommer et så tilsyneladende uskyldigt ord som forbrugervejledning efter følgende kriterier: for det første de tekniske kvaliteter, for det andet de pædagogiske kvaliteter, for det tredje de faglige kvaliteter og for det fjerde de ideologiske kvaliteter.

Vi må give ministeren ret i, at punkt 4 er svært — så svært, at det vel næsten er uløseligt. At man skulle tage sit udgangspunkt, som det bliver nævnt, i skolelovsforslagets formålsparagraf, forekommer os mere end vanskeligt, for i denne paragraf står efter min opfattelse alt og intet. Gør man det alligevel og dybt grebet og med tårer i øjnene griber et så fortræffeligt ord som tolerance,

[Flemming Jensen.]

så bliver man øjeblikkelig sat på plads af bemærkningerne til § 12, hvorfra jeg gerne vil citere:

„Det ville f. eks. være betænkeligt, om et materiale med udpræget intolerant indhold blev karakteriseret som uegnet til at opfylde folkeskolens formål, idet det i en undervisningssammenhæng meget vel kunne tænkes netop at bidrage til at opfylde formålet ved at illustrere intolerancen.“

Her synes jeg holdepunkterne forsvinder. Man kunne vel i og for sig lige så godt sige, at diskrimination bør finde sted for at illustrere diskrimination.

Jeg skal ikke nægte, at både DASF og Dansk Kvindesamfund og andre i vore lærebøger kan finde ting og har fundet ting, der næppe er rimelige, men derfra og til at nedsætte udvalg er der et spring. Jeg er enig med fru Ritt Bjerregaard i, at bemærkningerne er meget fyldige, og jeg vil også gerne have lov til at citere bemærkningerne til § 12:

„Udvalget skal i denne forbindelse særligt hæfte sig ved, om sådanne beskrivelser og vurderinger medvirker til at fastholde traditionelle livsholdninger og adfærdsmønstre i strid med en i øvrigt ønskelig udvikling i samfundet.“

Der er et spring, som efter min opfattelse er springet mellem frihed og tilsløret censur.

Selv om udvalgets, som det hedder, „anmeldervirksomhed“ kun skal stimulere skolenævnens interesse, er der ikke tvivl om, at dets indflydelse vil blive meget stor, og måske er det vejen til et statsforlag. Det sidste nævner jeg med henvisning til bemærkningerne til § 12, hvorefter landscentralen i særlige tilfælde skal kunne lade producere eller yde produktionsstøtte til undervisningsmaterialer.

I det konservative folkeparti tror vi, det er klogere at undgå en monopolisering og lade lærere og forældre afgøre, hvad der skal bruges.

Må jeg om forholdet til Danmarks radio blot sige, at vi jo her i nogen grad — eller måske fuldstændig — mangler en afklaring af problemerne omkring ophavsretten, og her må vi vel afvente en fællesnordisk løsning.

I disse tider, hvor der jo tales om at spa-

re, skal den økonomiske side have et par ord med på vejen, selv om det tilsyneladende er småpenge. Man regner med, at udgifterne ved landscentralens oprettelse og drift på kortere sigt kan afholdes inden for de midler, der allerede er bevilget de forskellige institutioner. Herudover bliver der i 1974-75 en merudgift for statskassen på 1 mill. kr., stigende i løbet af de to følgende år til det dobbelte. Det er klart, at vi ikke kan, skal eller vil bestride ministerens tal, men erfaringen har efterhånden lært os alle, at der er en vis tilbøjelighed til, når man laver noget nyt, at der kommer til at foregå en udvikling, der bliver langt dyrere, end man beregnede. I dette tilfælde skal vi have et sekretariat med en leder, kontorpersonale, teknisk personale og en række konsulenter, og selv om man i begrænset omfang overfører personale andetstedsfra, kan man vel nok have sin skepsis over for disse tal.

Det konservative folkeparti går naturligvis ind i det udvalgsarbejde, der nu forestår, i håb om at kunne medvirke til at ændre på de områder, jeg har nævnt. Der er som sagt ting, vi er helt enige med ministeren i, og der er ting, vi er overordentlig skeptiske over for, for at sige det lidt stilfærdigt. Men af hensyn til koordineringen af dette arbejde, som er af betydning både for folkeskolen og for andet undervisningsarbejde, håber vi at kunne nå frem til en løsning, der også er acceptabel for os.

Tove Nielsen: Lovforslaget ser ret så let og ligetil ud, når man blot læser de 15 små paragraffer igennem. Nok så besværligt og langt mere indviklet bliver det, når man læser de fyldige bemærkninger til lovforslaget igennem. Her er der virkelig noget stof at tage fat på, og der bliver også draget flere kontroversielle ting frem. Har jeg forstået ministeren ret, er også han klar over, at der her bliver rørt ved nogle ting, som må kræve mange og tilbundsgående overvejelser, ting, som for os i hvert fald er ret så ømfindtlige. Ministeren kan vist ikke være i tvivl om, at for venstre er der her rørt ved nogle områder, hvor vi klart og tydeligt må sige fra.

Dette lovkompleks må, i hvert fald hvad angår oprettelsen af en landscentral for undervisningsmidler, diskuteres meget grundigt igennem i udvalget. Jeg skal se-

[Tove Nielsen.]

nerne vende tilbage til denne del af lovforslaget og nu vende mig mod amtscentralerne.

Hvad angår oprettelsen af amtscentraler for undervisningsmidler, er det jo langt lettere at vurdere forslaget, fordi det drejer sig om en sammenslutning af de nuværende fælleskommunale samlinger, der giver klasse-sæt og yderligere supplerende undervisningsmidler til eleverne i undervisningssituationen, og så skolecentralerne, der er en hjælp rettet til lærerne i form af oplysning om, hvad der findes af undervisningsmateriale på markedet.

Selv om det rent teoretisk har været to adskilte arbejdsområder, har der jo alligevel været overlapninger. Et samarbejde mellem disse to institutioner har været nødvendigt, idet de informationer, man giver fra skolecentralerne med hensyn til et eventuelt indkøb af materiale, også må sammenholdes med, hvad der findes i de fælleskommunale samlinger. Derfor er det ret så forståeligt, at man mange steder i landet allerede har sluttet disse institutioner sammen. Man har dér haft gode resultater ud af dette samarbejde. Nogle steder har man en bil kørende rundt til de forskellige skoler i amtet, og jeg har hørt om et bestemt amt, hvor man har haft så gode resultater, at udlånene igennem 1½ år er steget med 20 pct. Det viser tydeligt, at der er stort behov for disse supplerende undervisningsmidler, og fra venstres side er vi også interesseret i, at tilbuddet bliver administreret på den økonomisk mest fornuftige måde. Heri ligger også, at vi i undervisningsudvalget må se meget nøje på, hvordan man kan samarbejde folkebibliotekerne og amtscentralerne imellem, så der ikke finder overlapninger sted. Det er nødvendigt at få disse arbejdsopgaver afgrænset, det er nødvendigt at koordinere anskaffelserne og den bibliotekstekniske service.

Vi mener også, det er rigtigt, at tilbuddet udstrækkes til ikke blot at gælde folkeskoleområdet, men også andre uddannelsesinstitutioner, herunder også fritidsundervisningen.

Med hensyn til det økonomiske er der jo visse punkter, vi ikke har fået afklaret, for undervisningsministeren siger i bemærkningerne til lovforslaget, at da det er regeringens hensigt at foreslå de hidtidige særlige refusionsordninger til folkebibliotekerne er-

stattet med generelle tilskud til amtskommuner og kommuner efter objektive kriterier, skal tilskuddene til amtscentralerne også ydes på dette grundlag. Med hensyn til folkebiblioteksloven har kulturministeren i sin fremsættelsestale sagt, at skulle det vise sig, at andre ministerier vil opretholde specialtilskud på administrativt tilsvarende områder, ja, så vil han i udvalget gerne være med til at diskutere, om man skulle ændre dette igen. Vi er altså i den situation, at vi ikke har nogen klaring på, hvordan det økonomisk forholder sig, men jeg vil gerne sige, at venstre mener, det rigtige må være, at vi går over til tilskud efter objektive kriterier.

Det svæver også lidt i det uvisse, hvornår loven kan træde i kraft. Der står i lovforslaget 1. april 1974, og det bliver sammenholdt med, hvornår folkebiblioteksloven skal træde i kraft. Det bliver jo rart at vide, hvornår regeringen finder ud af, hvilke ting der skal gennemføres nu eller i det næste finansår, og hvilke ting der skal udskydes.

Venstre kan altså støtte princippet i amtscentralerne, men må naturligvis være med til i udvalget at se på de økonomiske konsekvenser.

Noget anderledes ligger det, når vi vender os til en landscentral for undervisningsmidler, som altså skal være en overbygning på amtscentralerne. Landscentralens virksomhed skal sortere under undervisningsministeriet og finansieres derigennem, altså af staten. Da det er et helt nyt organ, man foreslår oprettet, vil der fra starten af være ret så store udgifter forbundet med selve etableringen. Nok forudsætter man, at udgifterne ved oprettelsen og driften af landscentralen stort set vil kunne afholdes af de midler, der allerede nu er afsat til eksisterende statsinstitutioner, statens filmcentral, undervisningsministeriets båndcentral, statens pædagogiske studiesamling plus den refusion eller den rådighedssum, man får via skolebibliotekerne, men så tilføjes der i bemærkningerne:

„Man må dog nok påregne, at der herudover vil blive tale om en merudgift for staten i finansåret 1974-75 på ca. 1 mill. kr. I de følgende 2 år vil merudgifterne formentlig stige med ca. 50 pct. årligt op til ca. 2 mill. kr.“

Hertil kommer, at man foreslår, at Dan-

[Tove Nielsen.]

marks radios undervisningsafdeling skal flyttes over under undervisningsministeriet og altså ikke mere betales via licensen. Det drejer sig for finansåret 1972-73 ifølge budgettet for denne undervisningsart om 15,3 mill. kr.

Uanset at nogle af disse udgifter allerede er posteret, bliver dog tilbage, at oprettelsen af en landscentral er ret så bekostelig en affære. Spareplanerne og de langvarige diskussioner, der er foregået i disse dage, skulle jo ellers mane regeringen til også her at vise lidt mådehold.

Hvad er det så, man vil opnå ved at danne denne landscentral? Ja, den skal bl. a. forestå en samlet registrering og katalogisering af alle relevante undervisningsmidler og den centrale distribution af film og bånd til undervisningsbrug, og så skal den indgå aftaler med Danmarks radio, Statens filmcentral eller andre — og det vil vi gerne understrege: netop andre — producenter om fremskaffelsen af programmateriale til undervisningsformål. Vi lægger nemlig vægt på, at der ikke oprettes et statsmonopol via de udsendelser, der kommer gennem Danmarks radio, men at alle andre producenter også kommer ind på lige fod hermed.

Landscentralen skal ifølge bemærkningerne være et forbrugerorgan. Derfor foreslår man, at der skal dannes et repræsentantskab repræsenterende et meget bredt spektrum af forskellige områder og interesser inden for uddannelserne, de anskaffende myndigheder, amtscentralerne, folkebibliotekerne, brede samfundsorganisationer, herunder også oplysningsforbundene. Det lyder meget demokratisk, at man tager hensyn til så mange, at disse mennesker får mulighed for at fremkomme med deres synspunkter, men så tilføjer man, at når det bliver så stor en forsamling, man får, så må man også være klar over, at det ikke bliver et egentligt arbejdsudvalg. Man må regne med kun at blive indkaldt én gang om året, og så bliver det det årlige budgetforslag, man skal diskutere.

Man vil have en styrelse på 9 medlemmer. De 5, deriblandt formanden, udpeger undervisningsministeren, mens de 4 udpeges af repræsentantskabet. Jeg tror nok, man skal se lidt nærmere på denne sammensætning, men det bliver altså disse 9, der først og

fremmest skal bestemme, hvad der skal sendes ud fra landscentralen.

Blandt de ting, man i landscentralen skal se på for at være forbrugervejledende, står der i bemærkningerne, at man skal undersøge de faglige og de ideologiske kvaliteter. Det kan der komme ret så spændende ting ud af, alt afhængig af, hvem der skal undersøge disse ting.

Vi må fra venstres side meget skarpt tage afstand fra denne vurdering af undervisningsmaterialet. Vi har her i landet en metodefrihed for lærerne, og den ønsker vi at fastholde. Det, ministeren nu søger at danne via en landscentral, er et statsligt foretagende, hvor der sker ret så skarp en censur. Der lægges ganske simpelt i bemærkningerne op til en form for indoktrinering, og her kan og vil venstre ikke være med.

Desuden kommer ministeren ind på, at der skal nedsættes et udvalg til at undersøge undervisningsmidlerne, og her henviser man i bemærkningerne til et forslag af 19. maj 1971 til folketingsbeslutning om nedsættelse af en skolebogskommission. Det var et socialdemokratisk forslag, som aldrig blev behandlet. Det havde sin oprindelse nok først og fremmest i DASF, hvor vores nuværende statsminister jo dengang var formand, og det stammer også fra Dansk Kvindesamfund. Forslaget er som sagt aldrig blevet behandlet, men nu forsøger man altså ad bagvejen at smugle dette udvalgsarbejde ind i denne lovgivning, og det finder vi altså er for groft. Det er ganske vist ikke landscentralen, der skal undersøge disse ting, men det er landscentralen, som ifølge bemærkningerne skal distribuere disse oplysninger.

I dette besynderlige udvalg skal man altså se på, om bøgerne indeholder nogle fremstillinger, som er udtryk for en ensidig eller en forældet opfattelse eller ting, som kan give eleverne et fortegnet billede af væsentlige samfundsforhold, og man skal undersøge, om sådanne beskrivelser og vurderinger i bøgerne kan medvirke til at fastholde traditionelle livsholdninger og adfærdsmønstre i strid med en i øvrigt ønskelig udvikling. Det kan vi ikke være med til, her siger vi fra.

Men jeg vil gerne konkludere, at er det et rent teknisk hjælpeorgan, man ønsker at skabe i en landscentral, kan vi drøfte, om

[Tove Nielsen.]

det er prisen værd. Er sigtet en statsdirigeret ideologisk vejledning, den, man satser så stærkt på ifølge bemærkningerne, ja, så skal man ikke regne med vor støtte. Men vi vil gerne medvirke i udvalget til at kulegrave disse problemer.

Ole Vig Jensen: Vi er vel med dette lovforslag i den paradoksale situation, at det på den ene side er et forslag, som vi i det sidste par år med forventning har set hen til, fordi der er et aktuelt og latent behov for en koordinering af den virksomhed, som lovforslaget omfatter, men på den anden side er der ikke tvivl om, at lovforslagets største fortjenester først og fremmest vil komme til at høre fremtiden til.

Udformningen af selve lovforslaget og de intentioner, der ligger bag, eller jeg skal måske sige kan ligge bag, kan jeg i det store og hele tilslutte mig. Når jeg siger de intentioner, der kan ligge bag, er det, fordi der tilsyneladende ikke er ganske overensstemmelse imellem lovteksten og bemærkningerne til lovforslaget. Jeg synes, at ministeren i lovteksten har haft held med at fastslå, at landscentralen og amtscentralerne skal være til rådighed for alle former for undervisning. Det er jeg meget tilfreds med at kunne konstatere, og jeg er heller ikke i tvivl om, at det er ministerens hensigt, at det i praksis skal fungere sådan. Når jeg imidlertid har hæftet mig ved en forskellighed i lovtekst og bemærkninger, er det, fordi der i bemærkningerne er en tendens til at indsnævre opfattelsen af centralens eller centralernes brede virkefelt, det, som er det helt afgørende i dette lovforslag. Jeg formoder, det kan skyldes, at lovforslaget tilsyneladende alene bygger på betænkning nr. 577 og 621, som jo først og fremmest er udarbejdet ud fra folkeskolens behov og som sådan i øvrigt er et par udmærkede betænkninger, ikke mindst den sidste.

Men i virkeligheden er der jo foregået en langt mere omfattende forberedelse, end betænkning 577 og 621 har lagt op til. Jeg tænker på, at undervisningsministeriet har afholdt en række konferencer om formidling af undervisningsmidler, ikke blot inden for folkeskolen, men også i forhold til andre uddannelsesområder og herunder navnlig til fritidsundervisningen, også i forhold til ra-

dio og tv. Der ligger fra disse konferencer et ganske fyldigt materiale, og jeg er også bekendt med, at der for fritidsundervisningen ligger et særligt notat til ministeren om fritidsundervisnings behov på dette område. Jeg synes nok, det på den ene side kunne have været ønskeligt, at det allerede nu havde været med som grundlag for forslaget, men kan på den anden side sige, at det kan nå at indgå som materiale i det, udvalget skal arbejde videre med, og det synes jeg vil være ønskeligt og også heldigt, tror jeg, for lovforslagets endelige udformning.

Om brugerkrædsens omfang siger ministeren, at landscentralens arbejdsresultater skal være offentlig tilgængelige, og heri ligger jo, at de ikke mindst kan bruges selvfølgelig af alle tænkelige former for undervisningsvirksomhed, men at de også skal kunne bruges af erhvervslivets betydelige interne uddannelsesvirksomhed, som jo i dag accelererer stærkt.

Det er naturligvis en rigtig betragtning, men hvis der omkring landscentralens virke kunne etableres et samarbejde om udveksling af erfaringer fra de uddannelser, som det private erhvervsliv arrangerer, så tror jeg, vi vil være på vej ind i en heldig udvikling. Hidtil har vi ønsket en klar adskillelse af offentlig og privat undervisningsvirksomhed. Jeg tror i virkeligheden, tiden er inde til at indlede et samarbejde. Der vil givetvis være mange penge at spare, hvis et sådant samarbejde kan udvikles fornuftigt, og jeg tænker for at illustrere det på, at der i hvert fald er et par steder, som er mange bekendt, nemlig Scanticon i Århus og tandlægehøjskolen i Århus, hvor der foregår et fremragende stykke arbejde, som sikkert koster store investeringer, og som det ville være rimeligt vi kunne drage nytte af også i den offentlige undervisningsvirksomhed. Derfor tror jeg, vi skal forsøge at knæsette det princip, at vi nu går ind i et samarbejde på hele uddannelsesområdet. Med de sparsomme ressourcer, vi i øvrigt har til rådighed — og det mindes vi jo stærkt om i disse dage — tror jeg, det vil være et rigtigt skridt at tage.

Der er både til amtscentralerne og til landscentralen knyttet konsulentvirksomhed. Det er en helt selvfølgelig ting, fordi det jo er en informativ og rådgivende virksomhed, der ikke mindst er knyttet til cen-

[Ole Vig Jensen.]

tralernes opgave. Det er en forudsætning for, at de kan virke, så langt er jeg enig.

Men jeg minder om, at vi jo efterhånden har et utal af konsulenter. Jeg er ikke i tvivl om, at de øver en udmærket indsats hver især på de områder, hvor de har fået deres opgaver, men når jeg tænker på, at vi i undervisningsministeriet har en række fagkonsulenter, i andre ministerier på lignende vis en række uddannelseskonsulenter, at vi i amterne på forskellig vis har konsulenter, i kommunerne ansætter konsulenter og på de enkelte skoler, i hvert fald større skoler, nu også har mulighed for at ansætte konsulenter, så er man ved at få indtryk af, at nu drukner vi i konsulenter. Det kunne virke som en lidt usaglig betragtning, men det kan i hvert fald godt give os anledning til nu at overveje, om vi harsikret den tilstrækkelige koordination imellem alt det, der foregår, og det kunne måske også være en overvejelse værd at forestille sig, hvor megen tid det tager fra de egentlige undervisere ude i undervisningssituationen, at vi altså skal have denne vældige kontakt med de mange konsulenter.

I forbindelse med konsulenterne for amtscentralerne siger ministeren, at han vil udarbejde en normalvedtægt, som kan danne skole for, hvordan disse instrukser skal være. Det synes jeg ikke rigtig svarer til det andet, ministeren siger, nemlig at vi må forestille os, at amtscentralerne vil udvikle sig forskelligt, afhængigt af hvilke uddannelsesinstitutioner, hvilke opgaver der ligger ude i amterne. Men derfor tror jeg, det er rigtigt i hvert fald, at instruksen skal godkendes endeligt hos ministeren, men jeg tror, det vil være en dårlig idé at udsende en sådan normalinstruks. Jeg tror, man skal overlade det til amterne at få formuleret, hvordan de ønsker at bruge deres konsulentbistand.

I lovforslaget forudsættes det også, og vi har vist været enige om det her i tinget igennem længere tid, at Danmarks radios undervisningsvirksomhed skal overføres til undervisningsministeriet. Det sker over en 3-årig periode med en forøgelse af ministeriets budget på godt og vel 5 mill. kr. pr. år. Det tilslutter jeg mig stadig. Men der er naturligvis, ved vi, en række problemer, der skal afklares, ikke mindst i forhold til oplysningsloven. Vi ved, at skal landscentra-

len og amtscentralerne virkelig fungere, må vi have udvidet det område, som Danmarks radio i øvrigt beskæftiger sig med; vi er jo i dag begrænset til alene at tappe det, som gives fra radioen.

Nu er dette lovforslag jo til behandling på et tidspunkt, hvor vi også behandler en række andre lovforslag, som er beslægtede med dette, og i disse dage hersker der i hvert fald nogen uklarhed om, hvordan og hvornår vi kommer igennem med disse lovforslag. Jeg tænker på forslaget om folkebiblioteker, jeg tænker på folkeskoleloven, hvor det jo særlig har interesse i forbindelse med skolebibliotekerne, og jeg tænker såmænd også delvis på radiospredningsloven. Det er alle sammen områder, som har et nært tilknytningsforhold til det, vi beskæftiger os med i dette lovforslag, og derfor vil jeg spørge ministeren, hvordan hans indstilling er på dette område. Jeg er klar over, at hvad de økonomiske aspekter angår, er der ikke noget, vi kan blive så betænkelige ved i denne lov; den medfører altså en merudgift i første omgang på den ene million kr. og så en tilsvarende forøgelse det næste par år til 2 mill. kr. Det er til at komme over, også i betragtning af at vi da får etableret den nære kontakt imellem skolecentralerne i fælleskommunale samlinger; det tror jeg vil være af værdi.

I den forbindelse vil det nok være rart at få en tilkendegivelse fra ministeren om, hvordan dette skal ses i forhold til gennemførelsen af de andre lovforslag, jeg nævnte, for vi må indrømme, at hvis ikke vi koordinerer, som det også blev sagt ved tidligere drøftelser her, disse områder, så udnytter vi i hvert fald ikke samfundets ressourcer bedst muligt.

Jeg skal til afslutning sige to ting til. Den ene angår det, som de øvrige ordførere har været inde på, nemlig ministerens tanke om, at der skal nedsættes et udvalg til vurdering af undervisningsmidler i folkeskolen; jeg tænker navnlig på skolebøger. Det er en betragtning, som vel er lige på kanten af, hvad det vil være rimeligt at gøre i et demokratisk samfund. Jeg kan ikke give tilslutning til den formulering, som ministeren har givet i bemærkningerne; jeg tager ikke afstand fra, at der i landscentralen skal foregå et udviklingsarbejde og en bedømmelse af en hel del af det materiale, som skal gå ud,

[Ole Vig Jensen.]

og der er også givet en udmærket skitse for det, men det, der specielt angår det felt, jeg her nævnte, kan jeg som de øvrige ordførere ikke tilslutte mig.

Til sidst: ministeren sagde i en uddannelsesdebat her i folketinget før jul, hvor vi havde det samlede uddannelsessystem oppe til debat, at i forbindelse med loven om amtscentraler og en landscentral ville vi forudsætte, at disse områder blev pædagogiske kraftcentre ude omkring i de områder, hvor de skal virke, navnlig amtscentralerne. Nu har jeg bemærket mig i lovforslaget, at det, der i hvert fald i første omgang beskrives, alene går på de opgaver, som i og for sig allerede løses, altså det er traditionelle opgaver, der skal overtages. Derfor ville det være ønskeligt at få bekræftet, at det selvfølgelig er rigtigt, at vi skal have koordineret arbejdet, og at det er det første skridt, der skal gøres. Men det vil vel også være ønskeligt, at vi går ind i et udviklingsarbejde omkring dette, sådan at det virkelig bliver pædagogiske kraftcentre til gavn for alle uddannelsesområder ude omkring i amterne. Jeg tror, dette lovforslag virkelig kan blive prøvestenen på et samarbejde imellem en række uddannelsesretninger, hvor der i øjeblikket bestemt savnes dette samarbejde.

Jeg kan tilsige min støtte til det videre arbejde i udvalget.

Kristine Holtberg: I forbindelse med folkeskolereformen og i forbindelse med forsøg på at koordinere de forskellige undervisningsopgaver i landet er det af væsentlig betydning at sørge for, at det pædagogiske hjælpeapparat er tilgængeligt for skolerne, skolenævnene, lærerne og uddannelsessystemet i øvrigt over hele landet. Det må derfor betragtes som ret og rimeligt, at man søger at koordinere det arbejde, der allerede stort set gøres af fælleskommunale samlinger og skolecentraler, så meget mere som de således opståede institutioner ikke blot vil kunne betjene folkeskolen, men på kortere eller længere sigt også de andre uddannelsesområder og, ganske vist via folkebibliotekerne, tillige også enkeltlånere. Derved bevares til syvende og sidst mulighederne for at læse på egen hånd, noget, vi her i landet har opfattet som en væsentlig frihedsret,

dette, at vi har undervisningspligt og ikke skoletvang.

Oprettelsen af sådanne decentraliserede institutioner ved koordinering af allerede stort set eksisterende må betragtes som en fordel. En anden ting er så, om man ikke ved denne lejlighed skulle sætte sig for at finde ud af, mere end det tilsyneladende er sket med det foreliggende forslag, hvorledes man kan gå ind for en dynamisk fremfor en statisk holdning, altså som det lige er blevet sagt her, ind for tanken om pædagogiske kraftcentre fremfor snarest bevarende institutioner. Man kunne tænke sig, at en skole under stadig udvikling vil kræve langt større vægt lagt på det daglige praktiske udviklingsarbejde, end det synes at være hensigten.

Spørgsmålet om undervisningsmidler bør jo sættes i relation til skolens hele indhold og dens arbejdsform. Det var måske noget, man burde tænke på, idet man ad lovens vej kunne medvirke til, at amterne var med til at løse det, der står i punkt 2 i folketingsbeslutningen af 30. maj 1969 om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser, mere kendt under betegnelsen 9 punkt programmet, nemlig:

„Til støtte for udviklingen af nye undervisningsmetoder iværksættes yderligere praktiske skoleforsøg og en omfattende pædagogisk-metodisk kursusvirksomhed, ligesom lærernes muligheder for indbyrdes samarbejde om undervisningen i de forskellige fag søges forbedret.“

Betydningen af samarbejdet og af de praktiske hjælpemidler, lærerne finder frem til, bør gøre det til en naturlig opgave for amtscentralerne, forekommer det mig, ikke så at sige at afvente, at nogen kommer med gode ideer, som producenterne derpå har mod til at investere i, men selv at gå ind i dette arbejde, måske koordineret således, at man ikke arbejder med den samme opgave eller med samme forsøg flere steder i landet, men informerer og koordinerer om et sådant upræsenttiøst, men betydningsfuldt dagligdags arbejde.

Det er væsentligt, at man hjælper de enkelte skoler og skolenævn ved valg af apparatur, men man kan stille sig det spørgsmål, om det vil være nogen særlig fordel at oprette kostbare stationære samlinger af appa-

[Kristine Heltberg.]

ratur, som måske i en tid med en så hastig teknisk udvikling hurtigt vil komme til at ligne tekniske museer. Skal man lægge vægt på det dynamiske, vil en anden fremgangsmåde måske være mere hensigtsmæssig, f. eks. en bedre udnyttelse af producenterens sikkert velmente tilbud om at låne og demonstrere apparatur.

Det forekommer mig, at der med det forslag, der ligger her, også foreligger muligheder for alvorlige besparelser, hvis man ser på de muligheder, der er for at fremme det pædagogiske udviklingsarbejde, sådan som det sker i det små, og måske ikke i så høj grad, som der hidtil har været en tendens til, engagerer sig i meget kostbare anlæg og indkøb af apparatur for offentlige midler, apparatur, som måske slet ikke altid er så hensigtsmæssigt, at det virkelig bliver tilstrækkeligt udnyttet.

I denne forbindelse var det måske også bedre, om man overvejede at ændre den foreslåede styreform. Kunne det tænkes, at man her f. eks. i forbindelse med ledelsen af folkebibliotekerne overlod en større del af ansvaret til specielt valgte udvalg med en god repræsentation af idérige fagfolk og brugere fremfor, således som det næsten synes at være anbefalet i forslaget, at henlægge opgaven til de i forvejen måske ofte overbebyrdede undervisnings- og kulturudvalg?

En større nærdemokratisk indflydelse kunne sikkert komme samarbejdet med skolenævnene til gode. Det foreslåede samlende og koordinerende organ, landscentralen, er i og for sig en hensigtsmæssig institution. Et forbrugerorienteret organ er der i høj grad brug for på dette område, hvor der hersker et stort kaos inden for et marked, hvor store offentlige interesser er involveret, men hvor også store private producentinteresser står på spil, og hvor forbrugerne derfor let kan føle sig fortabt over for et enormt udbud af forskelligartet værdi. At koordinere på dette vældige område er sikkert overordentlig nyttigt og bør virke besparende.

At hele området af undervisningstilbud, inkluderende film og radio, er med, forekommer mig fortjensfuldt. Man noterer med glæde, at det af bemærkningerne fremgår, at der stærkt advares mod dobbeltdækning af samme område i flere led; jeg håber, at man også vil gøre det på de punkter, hvor det måske ikke helt fremgår så stærkt af bemærkningerne, at man er opmærksom på faren for overlappning.

Det siges udtrykkeligt, at landscentralen og i øvrigt også det udvalg, der skal vurdere undervisningsmidlernes ideologiske og øvrige karakter, ikke må virke som en art censurorgan på området. Måske kunne man præcisere bemærkningerne her, således at det fremgik ganske klart, at der ikke var nogen som helst mulighed for censurvirk-somhed.

Men det må forekomme foruroligende, at man har ønsket at lægge så stor vægt på undervisningsministeriets dominerende indflydelse i dette organ. Det forekommer mig, at man næppe her ligefrem er på linje med tidens tendens til større indflydelse fra gulvet med denne del af forslaget, og det er jo heller ikke givet, at netop denne indflydelsesfordeling kommer det pædagogiske pionerarbejde til gode. Jeg er særdeles skeptisk over for, om denne styreform vil være tilfredsstillende, både hvis vi ønsker en demokratisk opbygning af institutionen i en brugervenlig retning, som samtidig ikke må virke centralistisk, og hvis vi vil lægge vægten på det dynamiske, som må være karakteristisk for landscentralens arbejdsform, hvis den skal opfylde sine formål.

Det ser jo ikke ud til, at disse institutioner alt i alt vil kunne virke særlig økonomisk belastende, fordi det meste af deres funktioner allerede nu er spredt ud over diverse andre organer bortset fra mindre udvidelser, som til gengæld er meget positive, fordi de skulle komme andre uddannelser end folkeskolens til gode, f. eks. fritidsundervisningen og andre former for uddannelse, ikke mindst voksenuddannelse. Det kan man med glæde støtte.

[Kristine Høltberg.]

Der lægges endvidere vægt på, at overlapping må undgås, og at det nødvendige samarbejde mellem institutioner må udbygges.

Alt i alt er der en del problemer, som vi sikkert kan diskutere i udvalgsarbejdet, men det helt afgørende forekommer mig at være, at vi her har muligheden for fra både folkelig og måske også offentlig side at komme til at styre et overordentlig kostbart område, som måske kan udvikle sig mere positivt netop med en større indflydelse fra koordinerende og planlæggende organer og med en større nærdemokratisk indflydelse.

Undervisningsministeren (*Knud Heinesen*): Jeg vil gerne takke ordførerne for en overvejende positiv behandling af lovforslaget, når man ser bort fra et enkelt punkt, som ikke direkte har noget med lovforslaget at gøre, og som jeg nok synes kaldte på lidenskaber og betragtninger på demokratiets og åndsfrihedens og tolerancens vegne, som jeg har meget svært ved at finde nogen som helst baggrund for i det forslag, der ligger her, men det skal jeg vende tilbage til om et øjeblik.

Fru Ritt Bjerregaard, og det gælder også fru Tove Nielsen og hr. Ole Vig Jensen, var inde på det praktiske spørgsmål om ikrafttrædelsestidspunktet for loven, når henses til, at der som led i sparebestræbelserne er stillet forslag om udskydelse af såvel forslaget til en folkeskolereform som forslaget om folkebibliotekerne. Jeg ville nok mene, at det blev en teknisk nødvendighed, eller i hvert fald at det er teknisk hensigtsmæssigt, at kapitlet om amtscentralerne udskydes til ikrafttrædelse den 1. april 1975, mens der i hvert fald ikke teknisk er noget i vejen for, at kapitlet om landscentralen kunne træde i kraft den 1. april 1974, og jeg kan yderligere tilføje, at det på mange måder ville være hensigtsmæssigt, om dette kapitel trådte i kraft den 1. april 1974, i særlig grad af hensyn til koordineringen på det audiovisuelle område. Det er jo sådan, at risikoen for fejl-dispositioner og ulykkerne, der sker på dette område, vokser for hvert eneste år, der går. Derudover vil jeg lige gøre opmærksom på, at med skolecentralerne er der jo kanaler til viderebringelse af landscentralens informationsmateriale.

Fru Ritt Bjerregaard sagde derefter, og

det bliver jeg desværre nødt til at korrigere, at der ikke var stillet besparelser i udsigt i lovforslaget, bemærkningerne og fremsættelsestalen. Det er bestemt ikke rigtigt. Det, der er rigtigt, er, at det ikke har været muligt at konkretisere disse besparelser. Det drejer sig, som det siges i fremsættelsestalen, om 100 mill. kr. på de kommunale budgetter, men der består ikke nogen som helst tvivl om, at den rationalisering, som er indeholdt i dette forslag, vil medføre meget betydelige besparelser.

Jeg er naturligvis parat til at søge de økonomiske og administrative konsekvenser belyst endnu mere, end tilfældet er i bemærkningerne til lovforslaget, i det omfang det er muligt. Jeg tvivler på, hvor tæt vi kan komme med yderligere talmæssige oplysninger, men vi kan måske yderligere konkretisere de kategorier, hvorpå besparelserne kan hentes.

Derefter gjorde fru Ritt Bjerregaard nogle bemærkninger om landscentralens videre udbygning og sagde, at det jo kunne tænkes, at denne videre udbygning ville medføre yderligere udgifter af forskellig art. Dertil vil jeg gerne sige, at det er klart, at landscentralens udbygning som udbygningen af andre dele af undervisningsministeriets virksomhed må afstemmes med de økonomiske muligheder, der selvfølgelig igen må ses i forhold til de besparelser, der kan fremkomme ved en videreudvikling af landscentralens tilbud. Hr. Flemming Jensen var inde på de samme betragtninger, og jeg betragter dette som et svar også til hr. Flemming Jensen.

De spørgsmål, som hr. Flemming Jensen yderligere stillede om mulighederne for et samarbejde med sygehusvæsenet, er jeg naturligvis positiv over for at undersøge, og det er klart, at jeg også i udvalgsarbejdet gerne medvirker til enhver afklaring af spørgsmålet om en overlappingsrisiko.

Så gjorde hr. Flemming Jensen nogle kritiske bemærkninger til, at landscentralen skulle være i overensstemmelse med den uddannelsespolitiske målsætning, og det må jeg sige at jeg finder helt nødvendigt. Det ville dog være eksempelvis en fuldstændig paradoksal situation, om uddannelsesrådet, der skal stå for en ressourceplanlægning som en af sine hovedopgaver, skulle kunne anbefale, at man løser en del af de undervis-

[Undervisningsministeren.]

ningsmæssige opgaver over en radio- og tv-virksomhed af en vis art og et vist omfang, hvorefter det skulle være umuligt for undervisningsministeriet at komme videre i henseende til at lade landscentralen træffe de i så henseende fornødne dispositioner over for Danmarks radios undervisningsafdeling. Det ville dog være en fuldstændig utålelig situation, som jeg ikke kan se nogen som helst mening i.

Det må da også gælde, at når folketinget har vedtaget en uddannelseslovgivning på forskellige områder, bliver den landscentral, der så skal distribuere informationer omkring det undervisningsmateriale og andre ting, som er fornødne hertil for at virkeliggøre målene, også i stand til at styre denne udvikling i overensstemmelse med det, som har været folketingets vilje og hensigt med hensyn til de uddannelseslove, man har vedtaget.

Jeg må fuldstændig afvise, at der i landscentralen i sig selv eller i det analyseudvalg, som er nævnt i bemærkningerne til forslaget, skulle ligge noget som helst, der tangerer censur.

Det, som er meningen med dette analyseudvalg — på grundlag af de fejl og mangler og diskriminerende holdninger over for forskellige befolkningsgrupper, som Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbunds undersøgelser har påvist, som Dansk Kvindeamfundets undersøgelser har påvist osv. — er at stimulere til en debat i kraft af den anmeldervirksomhed, som skal udfoldes af dette analyseudvalg. Det er naturligvis stadig væk lærerne, der skal indstille, og det er stadig væk skolenævnet, det skal beslutte, hvilket undervisningsmateriale der skal anvendes, men det, som er meningen med dette analyseudvalg, er, om jeg så må sige, at det skulle være med til at åbne øjnene hos skolenævnenes medlemmer for, hvilke ting det var, man skulle eller kunne tage i betragtning, når man vurderede et undervisningsmateriale. Jeg ser ingen som helst mening i, at en sådan udvælgelse af undervisningsmateriale fra skolenævnenes side skulle foregå i blinde; det er dog svært at se visdommen i det.

Fru Tove Nielsen var i al almindelighed positiv over for tankegangen, der ligger bag amtscentralerne, og jeg forstod også nogen-

lunde positiv over for udformningen af dem. Fru Tove Nielsen spurgte til en nøjere koordinering imellem folkeskolelovsforslaget, lovforslaget om skolebiblioteker og det lovforslag, som vi har til første behandling i dag. Jeg kan sige, at der under hele tilblivelsesprocessen naturligvis har været en nøje kontakt imellem undervisningsministeriet og kulturministeriet, således som det også afspejles i bemærkningerne, vel nok i særlig grad til lovforslaget til en folkeskolereform.

Jeg er ganske enig med fru Tove Nielsen i, at det rigtige må være, at vi kommer til at overgå til objektive kriterier, og jeg håber også, at de forhandlinger, der føres i disse måneder med de kommunale organisationer herom, vil få det til resultat; jeg har heller ikke grund til andet end at forvente, at det bliver tilfældet.

Med hensyn til fru Tove Niensens lidt reserverede bemærkninger omkring dette, at Danmarks radios undervisningsafdeling skulle finansieres over undervisningsministeriets budget — de reserverede bemærkninger gik måske særlig ud på, at vi var inde i sparetider osv. — skal jeg blot sige, at der jo var fuldstændig politisk enighed om dette forslag i radiokommissionen, hvori også fru Tove Niensens parti var repræsenteret. Det er ganske rigtigt, at vi skal spare, og jeg understreger endnu en gang, at der er meget store besparelsesmuligheder for de kommunale budgetters vedkommende såvel ved det arrangement, der er foreslået med hensyn til amtscentralerne, som for landscentralens vedkommende. Vi skal jo ikke spare på 25-øren og lade daleren rulle. Vi skal vel også, selv om vi i disse dage sidder med helt konkrete kortsigtede besparelsesbestræbelser, se en lille smule på, hvilke besparelsesmuligheder der kan være at hente på lidt længere sigt.

Der er ikke i lovforslaget om en landscentral og heller ikke, så vidt jeg kan se, i lovtæksten eller i bemærkningerne — noget som helst holdepunkt for påstanden om, at der skulle være noget angreb på lærernes metodefrihed.

Så siger fru Tove Nielsen yderligere, at der med dette analyseudvalg lægges op til en nok så stærk censur. Der lægges ikke op til censur under nogen som helst form, men der lægges op til den størst mulige alsidighed, hvilket er noget ganske andet. Det si-

[Undervisningsministeren.]

ger sig selv, at det analyseudvalg, der skal se på undervisningsmaterialet, skal anmeldte, skal recensere undervisningsmaterialet så at sige, skal have en alsidig sammensætning, og enhver bemærkning om, at der skulle være tale om en statsdirigeret ideologisk ensretning, er efter min mening fuldstændig malplaceret. Jeg må desværre tage det som udtryk for, at man ønsker at spille på et let fængeligt klaviatur og på den overfølsomhed, der heldigvis her i landet er over for foreteelser af den type, men der er intet i dette lovforslag, der berettiger til en karakteristisk af nævnte art. Hr. Ole Vig Jensen følger til min skuffelse — det må jeg sige, det havde jeg ikke ventet fra det radikale venstre — disse betragtninger op, om end han, det må jeg erkende, spillede pianissimo i forhold til det, som vi i øvrigt hørte om, at der her skulle være noget, der lå på grænsen af, hvad man kunne gøre i et demokratisk samfund. Hvad i alverden er der af udemokratisk holdning i at nedsætte et af landscentralen fuldstændig uafhængigt, alsidigt sammensat analyseudvalg, som kan fremkomme med deres synspunkter på det undervisningsmateriale af forskellig art, som anvendes inden for skolevæsenets område? Det kan jeg altså ikke med min bedste vilje se.

Hr. Ole Vig Jensen gjorde dernæst nogle bemærkninger om, at det var hensigtsmæssigt, at det, der her foreslås, udvides til også at gælde fritidsområderne, og jeg henviser her til bemærkningerne, der siger, at det ikke er muligt at fastslå omfanget af behovet inden for forskellige undervisningsområder på nuværende tidspunkt, men at der skal ske en gradvis udbygning i takt med, at disse behov konstateres, og naturligvis i takt med de økonomiske muligheder; men jeg er principielt fuldstændig enig i de betragtninger, som hr. Ole Vig Jensen her gjorde gældende.

Jeg vil også gerne være med til at søge en koordination imellem konsulenternes forskellige arbejdsområder belyst nøjere.

Dernæst var både hr. Flemming Jensen og hr. Ole Vig Jensen inde på de ophavsretlige problemer, der er knyttet til en fri pædagogisk efteranvendelse af undervisningsmateriale. Hertil kan jeg da sige, for så vidt angår Danmarks radio, som jeg vist også

har haft lejlighed til at sige det før, at medmindre de ophavsretlige problemer løses enten i form af tilfredsstillende aftaler med medarbejderne i Danmarks radio — et par aftaler er jo truffet, og jeg ville nok tro, at det kunne virke nogenlunde tilfredsstillende med dem — eller ved at ophavsretslovgivningen ændres på en sådan måde, at det apparat, der hedder Danmarks radios undervisningsafdeling, kan anvendes sådan, at der kan blive tale om en fri pædagogisk efteranvendelse af produktionerne, har det efter min mening ingen som helst interesse for undervisningsministeriet at overtage Danmarks radios undervisningsafdeling. Det var også et synspunkt, som blev gjort gældende i radiokommissionens betænkning.

Jeg kan tilslutte mig langt de fleste af de synspunkter, som fru Kristine Heltberg fremkom med. Jeg skal dog sige til spørgsmålet om at udvide centralernes arbejdsgrundlag i henseende til forsøgsvirksomhed og andre spørgsmål, som fru Kristine Heltberg tog frem, at i spørgsmålet om centralernes medvirken i det pædagogiske forsøgs- og udviklingsarbejde i amtet, er det rimeligt at fastholde, at vi for folkeskolens vedkommende har et kommunalt skolevæsen, og at det er kommunerne, der leder og styrer også det lokale pædagogiske forsøgs- og udviklingsarbejde under amtsrådets tilsyn. Det behov for konsultativ bistand til kommunernes forsøgsvirksomhed såvel som på andre områder, der måtte være, må nok tænkes formidlet igennem de eksisterende amtskonsulenter. Man kan selvfølgelig placere en række opgaver i en pædagogisk central under amtet, men konsekvensen bliver måske så, at centralen overtager alle det amtskommunale skolevæsenes opgaver. Forslaget bygger på, at disse centraler er led i det amtskommunale skolevæsen og ikke omvendt.

Med hensyn til de bemærkninger, fru Kristine Heltberg gjorde om samlinger af teknisk apparatur, vil jeg da gerne benytte lejligheden til at bekræfte, at det bestemt ikke er tanken, at der skal oprettes tekniske museer rundt omkring i landet, men at det netop er tanken, at der skal være skiftende og ajourførte samlinger.

Dernæst nævnte fru Kristine Heltberg, at det måske var lidt stift og måske også lidt uhensigtsmæssigt, at man i lovforslaget særligt

[Undervisningsministeren.]

pegede på, at det var undervisnings- og kulturudvalget, der skulle være bestyrelse for amtscentralerne. Nu står der — jeg husker ikke, om fru Kristine Heltberg ikke også gjorde opmærksom på det — at det også kan være et andet udvalg. Denne bestemmelse er gjort forholdsvis åben, fordi det ligger som en tendens i det, vi i øvrigt foretager os i forhold til kommunerne i denne tid, at når det drejer sig om amtskommunale organer og amtskommunale midler, må det også være rimeligt, at det i vid udstrækning bliver amtskommunerne, der kommer til at bestemme, hvordan bestyrelsen for et sådant amtskommunalt apparat skal se ud.

Jeg kan naturligvis helt se behovet, som fru Kristine Heltberg pegede på, for at få præciseret, at der ikke med det foreslåede analyseudvalg, som har kaldt på så stor opmærksomhed og så mange interessante bemærkninger, er tænkt på censur under nogen form. Det får vi nok klaret under udvalgsdrøftelserne, vil jeg tro.

Flemming Jensen: Jeg skal ikke forlænge debatten ret meget, men ministeren nævnte her, at det udvalg, vi nu taler om, skal recensere over materialet. Recensere er jo et godt ord, som fører tiden tilbage; der var fred og ro, så vi kunne sidde og recensere over tingene. Det er der vel næppe nogen der har noget imod. Det, vi peger på, og det, vi er nervøse ved, er, at recensionen skal foregå ud fra bestemte udgangspunkter. Jeg vil gerne igen henlede opmærksomheden på bemærkningerne side 13, hvor der nederst i den første spalte står:

„Udvalget skal i denne forbindelse særlig hæfte sig ved, om sådanne beskrivelser og vurderinger medvirker til at fastholde traditionelle livsholdninger og adfærdsmønstre i strid med en i øvrigt ønskelig udvikling i samfundet.“

Jeg er ikke helt sikker på, at ministeren og undertegnede er enige om, hvad der er en ønskelig udvikling i samfundet. Jeg erindrer, at ministeren for nylig har skrevet en kronik som et svar til fru Ellen Strange Petersen, og af den fremgår det i hvert fald, at der er, hvis jeg skal sige det pænt, nogen afstand imellem vor opfattelse af en ønskelig udvikling i samfundet og ministerens. Hvis man i bemærkningerne fastlægger, at

dette er altså udgangspunktet for det, ministeren så uskyldigt kalder recension, finder vi det rimeligt at anvende ordet censur. Jeg skulle såmænd gerne finde et mere stiltfærdigt ord, hvis der faldt mig et ind; skal vi kalde det indirekte censur, for ministeren siger videre, at man skal lade nævnene være opmærksomme på disse problemer. Tror ministeren da ikke, at dette også vil få indflydelse både på adskillige skolebogsforfattere og på adskillige forlag, så vi nærmer os noget, som ministeren sikkert ikke selv vil have, men som kan blive denne indirekte censur? Skal vi have sådan noget — og nu har vi jo snakket om, hvorvidt de ord, der er anvendt i bemærkningerne, er særlig valgte — skal vi have en anmeldervirksomhed af denne art, bliver det også spændende at se, hvad man får ud af Danmarks radios program på disse områder.

Tove Nielsen: Må jeg have lov at rette en misforståelse, hvis jeg skulle have udtrykt mig forkert. Ministeren sagde, at jeg kom med nogle reserverede betragtninger i anledning af, at undervisningen inden for Danmarks radio skulle overgå til undervisningsministeriet. Det kan jeg fuldt ud tilslutte mig at det skal, og jeg er vel vidende om, at også venstre har stemt for, at det skal overgå til undervisningsministeriet. Mine betragtninger skulle ses i sammenhæng med den økonomiske situation, og her kommer vi ikke uden om, at der er lidt at se på. Det var blot for at rette dette.

Hvis det analyseudvalg, som jeg nu forstår det skal kaldes, ikke har noget med dette lovforslag at gøre, så forstår jeg ikke, hvorfor der skal siges og skrives så meget om det dels i bemærkningerne til lovforslaget, dels i fremsættelsestalen. Det er at skubbe tankerne om dette udvalg ind ad bagvejen, så det får sammenhæng med dette lovforslag, fordi resultatet er til syvende og sidst, at det, dette analyseudvalg finder ud af at sætte et stempel på, det, de vil anbefale, er det, der bliver distribueret igennem landscentralen, og så får det alligevel noget at gøre med landscentralens virke.

Ministeren siger, at der lægges op til den størst mulige alsidighed, ikke til censur. Nu kan man selvfølgelig skændes om, hvad der ligger i ordet censur; måske skal man kalde det noget andet, det ved jeg ikke. Men i det

[Tove Nielsen.]

øjeblik, vi har et sådant analyseudvalg nedsat, vil det meget let gå sådan, at forfatterne af undervisningsmateriale i god tid vil kontakte de forskellige medlemmer af et sådant udvalg og undersøge, hvad det er, der skal til, for at man kan få sine bøger igennem dette udvalg. Så kan man diskutere, om det er censur eller ej, vi kommer ikke uden om, at de mennesker der sidder i dette udvalg, får en meget stor magt, og det synes vi er meget betænkeligt.

Ritt Bjerregaard: Jeg vil godt takke ministeren for svarene og sige, at jeg tror, det beror på en lille misforståelse, at ministeren fandt det nødvendigt at korrigerer noget af det, jeg sagde i mit første indlæg. Jeg tror, vi er enige. Det, jeg talte om, var, at det af undervisningsministerens fremsættelsestale fremgik, at han ikke kunne stille direkte besparelser i udsigt, men at det selvfølgelig ville betyde noget på de lokale budgetter. Jeg tror ikke, der kan være nogen uenighed om denne formulering.

Så vil jeg godt sige et par ord vedrørende den diskussion, der har været om landscentralens virksomhed med hensyn til den service, man kan yde over for skolenævne. Man har talt om, at der var censur, og man har talt om, sidst fru Tove Nielsen, at bestemte bøger skulle igennem dette udvalg. Jeg var skuffet over, at hr. Flemming Jensen ikke citerede den sidste del af spalten på side 13, hvor det netop understreges, at „det må være naturligt at lade centralen distribuere sådanne udtalelser, som i øvrigt alene bør stå for udvalgets regning“. Og længere nede, at det alene „bør have til formål at stimulere skolenævnenes interesse for undervisningsmaterialespørgsmål“. Jeg kan da kun erklære mig helt enig med undervisningsministeren i, at selvfølgelig bør vi yde skolenævne den størst mulige bistand, når de skal vurdere lærebogsmaterialet, og det er jo det, der er tale om i denne sag.

Ole Vig Jensen: Ministeren var i indledningen af sin tale inde på, at vi måske kunne sætte denne lovgivning i kraft, hvis den engang bliver vedtaget, eller når den engang bliver vedtaget, vil jeg hellere sige, i to tempi, sådan at vi sætter landscentralen i

gang snarest muligt, dvs. 1. april 1974, men så overvejer at udsætte iværksættelsen af kapitlerne om amtscentralerne. Jeg skal ikke afvise, at det er en tanke, som i hvert fald er værd at overveje. Vi er nogenlunde enige om, at der ikke er de større økonomiske konsekvenser i dette lovforslag, men at det alene må gå på, om vi mest hensigtsmæssigt kan gennemføre det sammen med folkebiblioteksloven og loven om folkeskolen. Vi overvejer dog, og udvalget må vel være det rimelige sted at gøre det.

Jeg har også et par bemærkninger til ministerens analyseudvalg. Jeg er enig i, at det vil være ønskeligt med en anmeldervirksomhed, som kan være vejledende, men gerne meget mere nuanceret og broget, end jeg forestiller mig den vil blive i ministerens anmelderudvalg. Jeg er enig med de forrige ordførere, som hæfter sig ved — og jeg tror, det vil være en god idé, om ministeren læste bemærkningerne én gang til — at man skal foretage en vurdering af, om det, der står i undervisningsmaterialet, skal medvirke til at fastholde traditionelle livsholdninger og adfærdsmønstre i strid med en i øvrigt ønskelig udvikling. Jeg tror, ministeren vil give mig ret i, at herinde ser vi så forskelligt på tingene, lykkeligvis, det har også noget med demokratiet at gøre, at vi vil have vanskeligt ved at definere, hvad der er en ønskelig udvikling. Hvis et sådant anmelderudvalg skal gå så tæt på, formulere sig så skarpt i sin anmeldervirksomhed, tager jeg afstand, klart afstand, fra denne del af et i øvrigt i mange henseender godt lovforslag.

En enkelt ting har jeg mere at sige om fritidsundervisningens, om voksenundervisningens behov. Jeg tror, det er rigtigt, som ministeren siger, at der er ikke konstateret et klart behov i den forstand hos voksenundervisningen. Men jeg mener, at i det notat, der er udarbejdet af direktoratet for ungdomsundervisningen og biblioteksdirektøren, er der defineret et behov, som vi bør have med ind i vore overvejelser. Det er klart, at når det så skal iværksættes og køre videre, vil det koste nogle penge, men det må vi se på hen ad vejen, og jeg er enig i, at vi naturligvis ikke uden videre kan lægge beslag på folkeskolens bevillinger. Men det, som vi fra starten skal sikre i dette lovforslag, er, at kommunikationsvejene og styringen er i orden.

Undervisningsministeren (Knud Heinesen): Jeg skal kun sige kort til hr. Flemming Jensen, som var bange for, at det var meningen, at denne recensionsvirksomhed skulle udgå fra specielle udgangspunkter, og at konklusionerne så at sige skulle være givet på forhånd, at jeg har det nu ikke med at nedsætte udvalg af den type og af en sådan sammensætning, at jeg på forhånd ved, hvad de vil nå frem til. Hr. Flemming Jensen ved jo meget godt, at det, der sigtes til med traditionelle holdninger, som er i strid med en i øvrigt ønskelig udvikling, er, som jeg sagde det, noget, der har sin baggrund i helt konkrete undersøgelser, hvis indhold jeg vil tror, hr. Flemming Jensen kender lige så godt som jeg. Det, vi har mødt i den offentlige debat, har været en reaktion imod indhold i lærebogslitteratur af et klart kønsdiskriminerende indhold, af et klart diskriminerende indhold over for andre befolkningsgrupper, herunder f. eks. arbejderbevægelsen. Jeg ville tro, at også det konservative folkeparti magtede at tilslutte sig det synspunkt, at det kunne være rigtigt at få sådanne tendenser fremdraget, ikke sådan at skolenævnene med vold og magt skulle undgå det, hvis de ønskede det i lærebogslitteratur, eller hvis de skulle ønske det som kontroversielt undervisningsmateriale i øvrigt, hvad der jo kan være noget fornuftigt i, men sådan at de måske i lidt højere grad blev klar over, hvad det var, de havde med at gøre.

Det kan være, at det kunne lette lidt på hr. Flemming Jensens overvejelser, hvis nu jeg også i dette udvalg — og det havde jeg da tænkt mig — fandt frem til nogle medlemmer, der harmonerede lidt bedre med en konservativ vision af sådanne recensenter end dem, som hr. Flemming Jensen umiddelbart har kunnet skimte i bemærkningerne til lovforslaget.

Så spørger fru Tove Nielsen, hvorfor jeg dog har skrevet noget om dette analyseudvalg, når det nu ikke har noget med lovforslaget at gøre. Det sagde jeg ikke, men jeg sagde, at det har ikke noget direkte med lovforslaget at gøre. Det er da for så vidt et godt spørgsmål, eftersom dette udvalg utvivlsomt kunne have været nedsat administrativt, og jeg var fuldstændig klar over, da jeg skrev det i bemærkningerne, at det var noget, som ville fremkalde debat; ikke

en debat af den art, vi har haft, det må jeg erkende, men en vis debat. Når jeg alligevel skrev det, var det, fordi jeg syntes, det var rigtigt, at bl. a. fru Tove Nielsen fik lejlighed til at fremføre sine synspunkter herom; det var så at sige en service over for fru Tove Nielsen og andre, sådan at ingen skulle kunne sige, at dette skete i al gedulghed, og sådan at der kom et endnu mere odiøst skær over det, end det, nogen har forsøgt at bibringe det. At udvalget skulle kunne have nogen som helst kontakt med lærebogsforfattere, og at lærebogsforfattere så at sige forlods skulle kunne henvende sig til et sådant udvalg og høre, hvad der nu var passabelt i dagens situation, og hvad der ikke var det, har jeg aldrig nogen sinde forestillet mig, ligesom jeg sådan set heller ikke har forestillet mig, at udvalget i og for sig skulle optræde som udvalg; men det skulle bestå af nogle højst forskellige mennesker, som havde mange forskellige synspunkter, som de kunne give udtryk for. Når fru Tove Nielsen så siger, at der skulle tillægges et sådant udvalg af recensenter stor magt, kan jeg sige, at jeg har ikke i min vildeste fantasi forestillet mig, at der skulle tillægges disse recensenter nogen anden form for magt end den, der består i, at ånd også er magt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til undervisningsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om støtte til modernisering af jordbrugsbedrifter.

(Lovforslaget (nr. 211) findes i tillæg A. sp. 5841, fremsættelsen i tidenden sp. 4556).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Erik Worm: Lovforslaget om støtte til modernisering af jordbrugsbedrifter tilsigter